
RESEARCH THE NEED FOR MEDICAL-SOCIAL SUPPORT AMONG RESIDENTS FROM RISK GROUPS OF ZAVET MUNICIPALITY, RAZGRAD DISTRICT

Evgeniya Bratoeva

„Angel Kanchev“ University of Ruse, Bulgaria, jeni_bratoeva1999@abv.bg

Fikrie Zyulkyar

„Angel Kanchev“ University of Ruse, Bulgaria, fiki_1978@abv.bg

Abstract: The article presents the results of a research conducted, the purpose of which is to determine the need for medical and social support among residents of Zavet municipality, Razgrad region. The municipality of Zavet is among the rapidly depopulating municipalities in the Republic of Bulgaria as a result of migration of the young population, negative natural growth and aging of the population. In conducting the research, the following methods were used: research and analysis of normative documents and survey. The study by applying the documentary method showed the following results: the number of persons from risk groups, residents of Zavet municipality is 1760 out of a total of 8938 residents of the municipality; in the municipality of Zavet, persons have been identified who can be assigned to the following risk groups: children with disabilities, children at risk, persons with disabilities, adults and old people living alone; in the municipality of Zavet, there are no medical facilities providing hospital medical care; in the municipality of Zavet, there are two medical facilities providing pre-hospital medical care and four independent medical practices for dental care; the share of health-insured persons in Zavet municipality is higher compared to the average for the country; Zavet municipality provides five social services only in a home environment, and there is no social service in the community providing support outside the home environment, such as a residential type or a specialized social service, functioning on the territory of the municipality.

The research conducted among persons from risk groups, by applying the survey method and the analysis of the results, allows the following conclusions to be made: the persons included in the study from the identified risk groups indicate that they cannot independently visit a doctor for examination or research (even and if it is an emergency); respondents indicate that they need help to purchase prescription drugs; the surveyed persons share that they receive help from relatives and friends, as well as from community members, to carry out everyday activities; 78 out of 89 persons who participated in the research stated categorically that they wish to be provided with additional help and support through inclusion in a new social service provided by the municipality of Zavet.

Considering the type of identified risk groups among the population of the municipality of Zavet, we consider it most appropriate to open a new integrated health and social service that would meet the needs of the community.

Keywords: persons from risk groups; medical and social needs; social work

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПОТРЕБНОСТТА ОТ МЕДИКО-СОЦИАЛНА ПОДКРЕПА СРЕД ЖИТЕЛИ ОТ РИСКОВИ ГРУПИ НА ОБЩИНА ЗАВЕТ, ОБЛАСТ РАЗГРАД

Евгения Братоева

Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, jeni_bratoeva1999@abv.bg

Фикрие Зюлкяр

Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, fiki_1978@abv.bg

Резюме: Статията представя резултати от проведено изследване, целта на което е да се определи потребността от медико-социална подкрепа сред жители на община Завет, област Разград. Община Завет е сред бързо обезлюдяващите се общини в Р. България в резултат на миграция на младото население, отрицателен естествен прираст и застаряване на населението.

При провеждане на изследването са използвани методите: проучване и анализи на нормативни документи и анкетно проучване. Изследването чрез приложение на документалния метод показва следните резултати: броят лица от рискови групи, жители на община Завет е 1760 при общ брой 8938 жители на общината; в община Завет са идентифицирани лица, които могат да бъдат причислени към следните рискови групи: деца с увреждания, деца в риск, лица с увреждания, самотно живеещи възрастни и стари хора; в община Завет не функционират лечебни заведения, предоставящи болнична медицинска помощ; в община Завет

функционират две лечебни заведения, предоставящи доболнична медицинска помощ и четири самостоятелни медицински практики за дентална помощ; делът на здравноосигурените лица в община Завет е по-висок в сравнение със средния такъв за страната; община Завет предоставят пет социални услуги само в домашна среда, като на територията на общината не функционира социална услуга в общността, предоставяща подкрепа извън домашна среда, такава от резидентен тип или специализирана социална услуга.

Проведеното изследване сред лицата от рискови групи, чрез приложение на анкетния метод и анализа на резултатите позволява на се направят следните заключения: включените в проучването лица от идентифицираните рискови групи посочват, че не могат самостоятелно да посетят лекар с цел преглед или изследвания (дори и ако се касае за спешен случай); респондентите посочват, че се нуждаят от помощ за закупуване на предписани лекарствени медикаменти; анкетиранията лица споделят, че за осъществяване на дейности от ежедневието получават помощ от близки и роднини, както и от членовете на общността; 78 от 89 участвали в изследването лица посочват категорично, че желаят да им бъде оказана допълнителна помощ и подкрепа чрез включване в нова социална услуга, предоставяна от община Завет.

В предвид вида на идентифицираните рискови групи сред населението на община Завет считаме като най-подходящо разкриването на нова интегрирана здравно-социална услуга, която би посрещнала нуждите на общността.

Ключови думи: лица от рискови групи; медико-социални потребности; социална работа

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Социалните услуги са дейности, които подпомагат и разширяват възможностите на лицата да водят самостоятелен начин на живот. Извършват се в специализирани институции и в общността. Свързани са със задоволяване на определени жизнени потребности на деца, лица и семейства, които поради здравословни, възрастови и други причини не могат сами или с помощта на своите близки да ги осъществят.

Икономическите и демографски проблеми през последните години налагат промени в политиките по отношение на уязвимите и рискови групи от населението - децата в риск, хората с увреждания, самотно живеещите възрастни хора. Проучването на ситуацията в община Завет е фокусирано върху потребностите от социални услуги, разглеждани в общия контекст на социално-икономически проблеми и хоризонтални политики за социално включване на уязвимите общности и рискови групи. Оценката на потребностите е основа за планирането - необходима е, за да може планирането да отговори на реалните нужди от социални услуги за рисковите групи, да съответства на реалните възможности и капацитет на местните партньори за осигуряване на необходимите услуги и в по-широк план – да съответства на дългосрочните тенденции в развитието на община Завет. Значението на предоставянето на социална подкрепа в социалните услуги цели повишаване на социалното благополучие и качеството на живот.

Община Завет е сред бързо обезлюдяващите се общини в Р. България в резултат на миграция на младото население, отрицателен естествен прираст и застаряване на населението. Значителна част от населението са деца и лица с различна степен на увреждане, възрастни хора над 65 години и самотно живеещи възрастни хора. На този фон на територията на общината липсва болнично лечебно заведение. Функционират четири доболнични медицински практики. Дентална медицинска помощ се оказва само в общинския град. Социалните услуги, които функционират са разкрити по европейски проекти и се предлагат само в домашна среда. На територията на общината липсва специализирана социална услуга или такава функционираща в общността.

2. МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Територията на община Завет е разположена в северната част на област Разград. Население на община Завет е 8938 души, което представлява 0,13 % от общото население на страната¹⁰⁰. Сред населението на община Завет се открояват следните рискови групи:

- деца с увреждания;
- деца в риск;
- лица с трайни увреждания;
- самотно живеещи възрастни и стари хора.

¹⁰⁰ Данни на Главна дирекция ГРАО, <https://www.grao.bg/tables.html>

Броят на лицата от рискови групи е 1760 при 8938 общ брой на населението на община Завет. Немалкият дял на жителите на общината от рискови групи създават необходимостта от качествено задоволяване на техните здравни и социални потребности.

В периода 01.03. – 30.04.2022 г. от авторите е проведено изследване, целта на което е да установи степента на осигуряване на здравна помощ и социална подкрепа сред лицата от рискови групи, жители на община Завет. При провеждане на изследването са използвани следните методи: документален метод - за установяване на обезпечеността на населението на общината от медицинска и социална помощ и анкетиране, проведено сред лицата от рискови групи с цел проучване на тяхното мнение. Използваният изследователски инструмент е анкетна карта, съставена от авторите специално за целта на изследването. При провеждането на изследването сред жителите са разпространени 100 анкетни карти сред пълнолетни лица от идентифицираните рискови групи или лица, жители на всички населени места в община Завет. 11 лица, дали първоначално съгласие за включване в изследването, след това отказват да бъдат анкетираны. Получените и обработени за целите на анализа анкетни карти са 89 броя. При провеждането му и при обработката на резултатите е спазен принципа за запазване на анонимността на участниците в изследването. Всички анкетираны са пълнолетни лица, като при изследване на групата деца с увреждания е проучено мнението на родител (законен настойник), полагащ грижи за тях.

3. РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

3.1 Изследване на рискови групи сред населението на община Завет, област Разград

Проведено от авторите изследване на нормативни документи позволи да бъдат отдиференцирани следните рискови групи сред населението на община Завет и да бъде установен броя лица във всяка една от тях. Анализът на резултатите показва следното:

- деца с увреждания – общ брой тридесет, като при три от тях е определена степен на увреждане над 90% с чужда помощ;
- деца в риск - 109 деца, отглеждани от семейства, обект на социално подпомагане; 30 многодетни семейства; деца, отглеждани от един родител; деца от малцинствени групи, деца на самотни родители и деца без родители; деца на родители с увреждания;
- лица с трайни увреждания – 996 пълнолетни лица с доказано увреждане чрез ЕР на ТЕЛК, като при 74 от тях степента на увреждане е над 90% и имат необходимост от чужда помощ¹⁰¹;
- самотно живеещи възрастни и стари хора - на територията на община Завет, самотно живеещите лица в над трудоспособна възраст са 595, от които 208 мъже и 387 жени¹⁰².

3.2 Изследване на броя и вида лечебни заведения, функциониращи на територията на община Завет.

Проучване на авторите установи, че в община Завет няма лечебни заведения от болничен тип. Населението на общината се обслужва от болнични лечебни заведения предимно в гр. Разград, гр. Кубрат и гр. Исперих. В Община Завет функционират две лечебни заведения, предоставящи доболнична помощ. Общопрактикуващите лекари на индивидуална практика са двама. Единият обслужва предимно жителите на с. Острово, с. Брестовене и с. Веселец, а втория – на гр. Завет, с. Прелез, с. Сушево. Денталната медицинска помощ се осъществява от трима специалисти в общината, чиито практики са позиционирани в общинския град Завет.

Делът на здравноосигурените лица в община Завет е по-висок в сравнение със средния такъв за страната. В община Завет здравноосигурените лица представляват 95,4% от общия дял на населението. На национално ниво здравноосигурените граждани са 88,7 % от общия дял на населението.

На фона на високия процент здравноосигурени жители община Завет е сред общините в страната с най-голям недостиг на лекари – както общопрактикуващи, така и специалисти. През 2020 г. един местен общопрактикуващ лекар е отговарял за здравето на 4490 души от населението. На национално ниво един общопрактикуващ лекар се грижи средно за 1727 души. Данните по отношение на достъп до общопрактикуващ лекар за 2018, 2019 и 2020 година са представени в таблица 1. От таблицата е видно, че с годините нараства броят жители, за здравето на които се грижи един лекар. Докато през 2018 г. те са 310 човека (отново значително над средното за страната), то през 2020 година един общопрактикуващ лекар вече отговаря за здравето на 4469 човека,

¹⁰¹ Данни, получени от Дирекция “Социално подпомагане” – гр. Кубрат, чрез писмо с изх. № 94Ф-00-277/24.03.2022 г.

¹⁰² Данни на НСИ, <https://nsi.bg/bg/content/>

жители на община Завет.

Табл. 1: Брой от населението на един лекар¹⁰³

Население на 1 лекар		
2018 г.	2019 г.	2020 г.
3109	4545	4469

При осигуряване на грижата за денталното здраве се наблюдава сходна тенденция. През 2019 и 2020 година един дентален лекар е бил на разположение на повече от 9 000 жители от общината. По-горе бе споменато, че практиките на тези лекари са позиционирани само в общинския център.

Табл.2: Брой от населението на един зъболекар¹⁰⁴

Население на 1 зъболекар	
2018 г.	2019 г.
9327	9090

3.3. Проучване на социалните услуги, предоставяни от община Завет – вид, брой социални услуги и брой обхванати лица .

- **Асистентска подкрепа**

Обхвата от потребители на услугата „Асистентска подкрепа“ в Община Завет е 40 броя лица от посочените по-горе рискови групи¹⁰⁵.

- **Механизъм за личната помощ**

В социалната услуга са включени 69 души потребители, жители на гр. Завет, с. Брестовене, с. Острово, с. Прелез, с. Веселец, с. Сушево и с. Иван Шишманово и сключени трудови договори с 69 лични асистента, назначени на длъжност „Личен асистент“¹⁰⁶.

- **Обществена трапезария**

Обществената трапезария ежедневно (в работни дни) предоставя на 130 представители на целевите групи от Община Завет топла храна, която се приготвя в се приготвя от Звено „Социален домашен патронаж“ към Община Завет¹⁰⁷.

- **Патронажна грижа + в Община Завет**

Проект „Патронажна грижа+ в община Завет“ се предоставя по ОП „Развитие на човешките ресурси 2014-2020“. Чрез „Патронажна грижа+ в община Завет“ е осигурено предоставянето на интегрирана здравно-социална услуга, насочена към 28 възрастни хора и лица с увреждания и от уязвими групи, в т.ч.- лица, засегнати от COVID-19¹⁰⁸.

- **Домашен социален патронаж**

Това е социална услуга в общността, представяна от Община Завет. Предоставят се услуги по доставка на храна по домовете по лична заявка, поддържане на хигиената в жилищните помещения, закупуване на лекарства и хранителни продукти; заплащане на битови сметки и др. Целева група са лица с придобито право на пенсия за осигурителен стаж и възраст – самотно живеещи, на които здравословното състояние не позволява самостоятелно да организират бита си, или чиито родственици не полагат или не са в състояние да полагат грижи за тях, лица с 70 и над 70 % трайно намалена работоспособност. Към момента на провеждане на изследването социалната услуга се предоставя на 137 потребители¹⁰⁹.

Анализът на нормативни документи показва, че социалните услуги в община Завет се предоставят единствено в домашна среда. На територията на общината не функционира социална услуга в общността,

¹⁰³ Годишен доклад за наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на община Завет за 2021 г.

¹⁰⁴ Пак там

¹⁰⁵ Заповед № РД 01 0098/07.01.2021г. на Изпълнителния директор на АСП, гр. София

¹⁰⁶ Тристранно споразумение между НОИ, АСП и община Завет

¹⁰⁷ Договор № РД04-95/21.12.2021 г.

¹⁰⁸ Вътрешни правила за организацията и реда за предоставяне на проект Патронажна грижа + в Община Завет

¹⁰⁹ Информацията е предоставена от експерта, работещ по предоставяне на услугата в ДСП- Завет

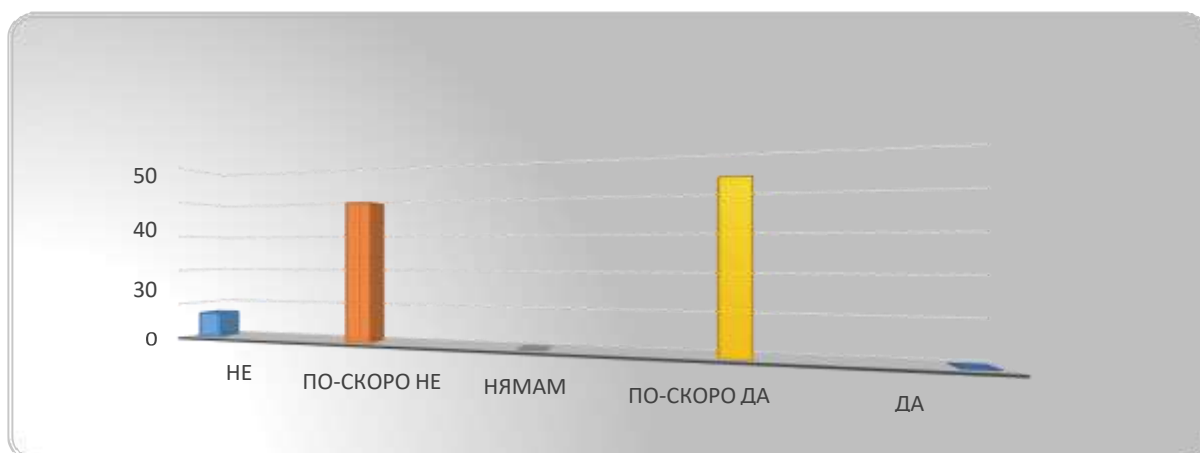
предоставяща подкрепа извън домашна среда, такава от резидентен тип или специализирана социална услуга. Община Завет полага усилия да постигне устойчивост на предоставяните социални услуги, първоначално финансирани по европейски проекти.

3.4 Резултати от проведено анкетно проучване сред населението от рискови групи на община Завет.

Целта на проведеното анкетно проучване сред жителите на община Завет, които са в посочените рискови групи е да установи тяхната степен на самостоятелност при посещение на общопрактикуващ лекар или специалист за преглед и при закупуване на предписани лекарствени средства. Проучено е и тяхното отношение, относно предоставяна подкрепа от общността чрез включване в нова социална услуга.

С цел установяване на възможността на лицата от рискови групи да посетят самостоятелно лекар с цел извършване на преглед е зададен следния въпрос: „*Можете ли (вие/лицето, за което полагате грижи) без помощ и подкрепа да посетите медицински специалист за преглед или изследвания?*“ Отговор „не“ посочват 7 от анкетираните лица (7,87%), отговор „по-скоро не“ посочват 39 лица (43,82%). На-голям дял от участниците в изследването са посочили отговор „по-скоро да“ - 43 лица (48,31%). Нито едно лице не е посочило отговор „нямам мнение“ и твърдо „да“. Отговорите на въпроса са визуализирани чрез диаграма на фигура 1.

Фиг. 1: Отговори на въпроса „Можете ли без помощ и подкрепа да посетите медицински специалист?“

Качественият анализ на получените отговори позволява да се посочи, че по отношение на посещението на лекар лицата със заболявания и/или увреждания имат точен и категоричен отговор дали могат самостоятелно да го посетят. В предвид наличното заболяване/увреждане посещението при лекар е важно за тях. Това обяснява факта, че нито едно лице не посочва, че няма мнение по отправления въпрос. Преобладаващата част от изследваните лица посочват положителен или отрицателен отговор с колебание. Това може да бъде обяснено с наличното заболяване и/или увреждане и необходимостта лицето да бъде придружено от друго лице при посещението на лекар. Малка част от анкетираните лица (7) посочват категорично, че без чужда помощ не могат да посетят лекар. Тук отчитаме функцията на лицата, предоставящи социални услуги в дома на потребителя, за придружаването им до кабинета на лекаря.

С цел установяване нивото на самостоятелност на лицата от рискови групи при закупуване на предписани лекарствени медикаменти в анкетната карта е зададен въпроса „*Можете ли (вие/лицето, за което полагате грижи) самостоятелно да си закупите необходимите медикаменти?*“. Получените отговори следват тенденцията на отговорите на предходния въпрос и затвърждават необходимостта на респондентите от помощ и при извършване на тази дейност. 5 от анкетираните лица (5,62%) посочват отговор категорично „не“, 40 лица (44,94%) са отговорили с „по-скоро не“ и 42лица (47,19%) са отговорили с „по-скоро да“. Отговорите „нямам мнение“ и „да“ са посочили по съответно по едно анкетирано лице. Отговорите на въпроса са визуализирани на фигура 2.

Респондентите чрез отговорите си на двата въпроса ясно заявяват, че не могат самостоятелно да посетят лекар с цел преглед или изследвания (дори да се касае за спешно състояние) и да си закупят предписаните медикаменти. За тези дейности те се нуждаят по помощ и подкрепа. Изследването ни показва, че в

преобладаващата част от случаите те ги получават от лицата, които полагат грижи за тях, посредством предоставяните от община Завет социални услуги или от близки и роднини. Това установяване чрез получените отговори на следващите два въпроса: „Получавате ли подкрепа от членовете на общността при изпълнение на посочените ежедневни дейности?“ и „Получавате ли подкрепа от близки и роднини?“.

Фиг. 2: Отговори на въпроса „Можете ли самостоятелно да си закупите необходимите медикаменти?“

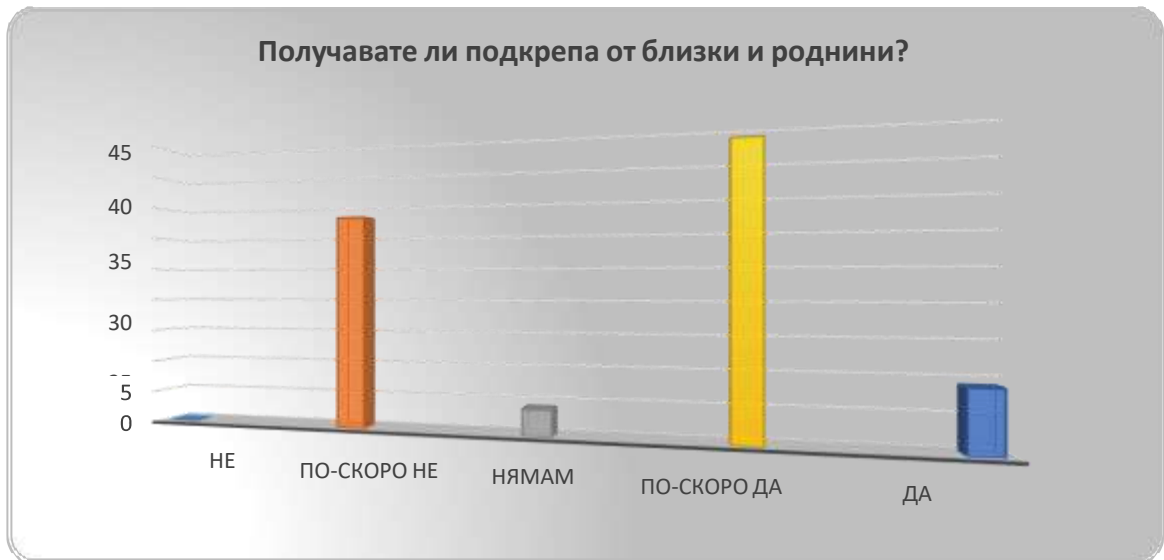
Числовите стойности на получените отговори на първия въпрос са следните: 44 лица (49,44%) са отговорили с „по-скоро не“, докато 36 лица (40,45%) са отговорили с „по-скоро да“, 3 лица (3,37%) са посочили отговор категорично „не“, 2 лица (2,25%) са отговорили с категорично „да“ и само 4 лица (4,49%) са посочили отговор „нямам мнение“. Визуално отговорите на въпроса са представени чрез диаграма на фигура 3.

Числовите стойности на въпроса „Получавате ли подкрепа от близки и роднини?“ са следните: нито едно лице не е посочило отговор „не“, отговор „по-скоро не“ са посочили 33 лица (37,08%), а 43 лица (48,31%) от общия брой на анкетираните са отговорили с „по-скоро да“, 9 лица (10,11%) са отговорили с категорично „да“ и само 4 лица (4,49%) са посочили отговор „нямам мнение“. Визуално резултатите от този въпрос са изобразени чрез диаграма на фигура 4.

Фиг. 3: Отговори на въпроса „Получавате ли подкрепа от членовете на общността при изпълнение на ежедневните дейности?“

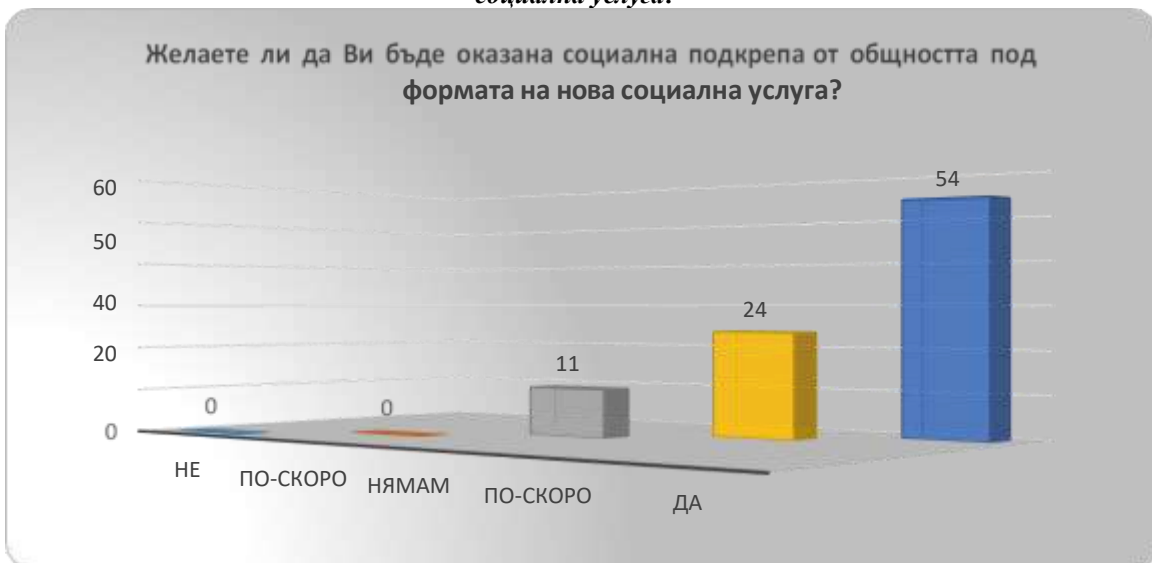
Фиг. 4: Отговори на въпроса „Получавате ли подкрепа от близки и роднини?“

Отговорите на последните два въпроса, сравнение и визуално чрез фигура 3 и фигура 4 ясно и категорично показват тенденцията, че лицата от рискови групи получават в различна степен помощ и подкрепа от членовете на общността и от близки и роднини при изпълнение на дейности от ежедневието.

Запитани дали желаят да им бъде оказана допълнителна помощ и подкрепа чрез включване в нова социална услуга, предоставяна от община Завет, преобладаващата част от респондентите посочват категорично утвърдителен отговор. Числовите стойности на получените отговори са следните: 60,67% от общия брой анкетирани лица са посочили, че желаят да им бъде оказана социална подкрепа, 24 лица (26,97%) също са желасци като са посочили утвърдителен отговор с колебание и само 11 лица (12,36%) са отговорили, че „нямат мнение“. Никой от анкетираните не е посочил опциите за отговор „не“ и „по-скоро не“.

Фиг. 5: Отговори на въпроса „Желаете ли да Ви бъде оказана социална подкрепа под формата на нова социална услуга?“

Визуално отговорите са представени чрез графика на фигура 5. Получените отговори на този въпрос красноречиво доказват, че лицата от рискови групи, жители на община Завет изпитват затруднения при извършването на дейности от ежедневието, въпреки оказваната им помощ и подкрепа в домашна среда. 78

от общо 89 лица, включени в изследването, заявяват че желаят да бъдат потребители на нова социална услуга.

4. ИЗВОДИ:

- 1) Броят лица от рискови групи, жители на община Завет е 1760 при общ брой 8938 жители на общината.
- 2) В община Завет са идентифицирани лица, които могат да бъдат причислени към следните рискови групи: деца с увреждания, деца в риск, лица с увреждания, самотно живеещи възрастни и стари хора.
- 3) В община Завет не функционират лечебни заведения, предоставящи болнична медицинска помощ.
- 4) В община Завет функционират две лечебни заведения, предоставящи доболнична медицинска помощ и четири самостоятелни медицински практики за дентална помощ.
- 5) Делът на здравноосигурените лица в община Завет е по-висок в сравнение със средния такъв за страната.
- 6) Община Завет предоставят пет социални услуги само в домашна среда. На територията на общината не функционира социална услуга в общността, предоставяща подкрепа извън домашна среда, такава от резидентен тип или специализирана социална услуга.
- 7) Включените в проведеното анкетно проучване лица от идентифицираните рискови групи посочват, че не могат самостоятелно да посетят лекар с цел преглед или изследвания (дори и ако се касае за спешен случай).
- 8) Респондентите посочват, че се нуждаят от помощ за закупуване на предписани лекарствени медикаменти.
- 9) Анкетиранията лица споделят, че за осъществяване на дейности от ежедневието получават помощ от близки и роднини, както и от членовете на общността.
- 10) 78 от 89 участвали в изследването лица посочват категорично, че желаят да им бъде оказана допълнителна помощ и подкрепа чрез включване в нова социална услуга, предоставяна от община Завет.
- 11) В предвид вида на идентифицираните рискови групи сред населението на община Завет считаме като най-подходящо разкриването на нова интегрирана здравно-социална услуга, която би посрещнала нуждите на общността.

ЛИТЕРАТУРА

Вътрешни правила за организацията и реда за предоставяне на проект Патронажна грижа + в Община Завет
Годишен доклад за наблюдението на изпълнението на плана за интегрирано развитие на община Завет за 2021 г.

Данни на Главна дирекция ГРАО, <https://www.grao.bg/tables.html>, пос. на 30.04.2022 г.

Данни на НСИ, <https://nsi.bg/bg/content/>, пос. на 16.04.2022 г.

Данни, получени от Дирекция “Социално подпомагане” – гр. Кубрат, чрез писмо с изх. № 94Ф-00-277/24.03.2022 г.

Договор № РД04-95/21.12.2021 г.

Заповед № РД 01 0098/07.01.2021г. на Изпълнителния директор на АСП, гр. София

Тристранно споразумение между НОИ, АСП и община Завет